

مقتل الحسين

امير خلیبی

www.ketab.ir

خلیلی، امیر، ۱۳۵۴

مقتل الحسین

۲۹۰، دمان سخن ۱۳۹۴

شابک: 978-600-76651-35-0

فهرست نویسی برای اساطعات فیا

کتابنامه: ص ۲۶۹.

مقتل نویسی

واقعہ کربلا، ۶۱ ق -- ماخذ

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ م ۷۶ خ ۴۱/۵ B۱

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۳۴

شماره کتابشناسی ملی: ۴۰۶۵۴۶۸

انتشارات رامان سخن

مقتل الحسین

امیر خلیلی

چاپ اول: ۱۳۷۴ ش/ ق/ ۱۰۰۰ نسخه/ قیمت ۱۸۰۰۰ تومان

چاپ رصحنی شدکت - اپ بصیرت

تهران: خیابان آقابالا زاده خیابان محراب مجاز خیابان خرمشهر جنوبی

کلیه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر است

تلفن تماس: ۰۹۳۶۵۹۰۶۰۰۰۰۹۱۴۹۸۱۳۹۲۷۰

[www.ketab-89-blogfa.com](http://www.ketab-89-blogfa.com)

[www.ketab89.ir](http://www.ketab89.ir)

# فهرست مطالب

## تاریخ مقتل نگاری عاشورا / ۱۷

- ۱۹..... ضرورت مقتل شناسی
- ۲۰..... مفهوم شناسی مقتل
- ۲۱..... اهتمام به مقتل نگاری عاشورا
- ۲۲..... گونه شناسی مقاتل و نگاهشاه ها عاشورا
- ۲۴..... گونه نخست و ویژگی ها و شاخص ها آن
- ۲۴..... الف) گزارش منسجم و متنقن از واقعه عاشورا
- ۲۵..... ب) توجه اندک به مباحث فراپیشری و فراداشتی
- ۲۵..... ج) گزارش وقایع به نقل از شاهدان حادثه، بدون واسطه یا با واسطه های اندک
- ۲۶..... د) گزارش وقایع روز عاشورا براساس ترتیب زمانی، ردات و اوضاع حاکم
- ۲۷..... گونه دوم و ویژگی ها و شاخص ها آن
- ۲۷..... الف) رویکرد داستانی به تاریخ عاشورا
- ۲۸..... ب) رویکرد عرفانی و فراپیشری به وقایع عاشورا
- ۲۸..... ج) گزارش واقعه با تعبیری همسو با ذوق و باورهای شیعه
- ۲۹..... د) گزارش های معمول درباره آمار کشتگان سپاه عمر سعد
- ۳۰..... ه) گزارش مضطرب و فاقد ترتیب منطقی و زمانی حوادث تاریخی
- ۳۱..... گونه سوم و ویژگی ها و شاخص ها آن
- ۳۱..... الف) توجه بسیار به حوادث خارق العاده
- ۳۱..... ب) توجه به مباحث حاشیه ای و کم ارزش
- ۳۱..... ج) تخطئه قیام امام حسین (ع) و تأیید تلویحی عملکرد یزید و تبرئه وی

۱. تخطئه و زیر سؤال بردن حرکت امام حسین (ع)..... ۳۲
۲. تأیید عملکرد یزید و تبرئه او ..... ۳۲
- گونه چهارم و ویژگی ها و شاخص ها آن ..... ۳۴
۱. تسمیه من قتل مع الحسین (ع) من ولده و اخوته و أهل بيته و شيعته فضيل بن زبير اسدي  
رسان کوفی ..... ۳۴
۲. مقتل الحسين (ع) ابو الحسن احمد بن عبدالله بن محمد بکری (قرن پنجم و ششم) ..... ۳۵
۳. در السط في خبر السبط محمد بن عبدالله بن ابي بکر قضاعي، معروف به ابن أبار بلنسی (م ۶۵۸ ق.) ..... ۳۶

### کتابشناسی اجمالی منابع تاریخ عاشورا / ۴۰

- کتابشناسی اجمالی ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
- الف - منابع قابل استناد ..... ۴۳
  - ب - منابع غیر قابل استناد ..... ۴۶
  - ج - منابع معاصر ..... ۵۰
  - د - منابع مفقود ..... ۵۱
  - نگارش قرن اول ..... ۵۱
  - نگارش های قرن دوم ..... ۵۲
  - نگارش های قرن سوم ..... ۵۲
  - نگارش های قرن چهارم ..... ۵۳
  - نگارش های قرن پنجم ..... ۵۴
  - نگارش های قرن ششم ..... ۵۴
  - نگارش قرن هفتم ..... ۵۴
  - نگارش های قرن هشتم ..... ۵۴
  - نگارش های قرن دهم ..... ۵۵

### منابع و مقاتل عاشورا (۱) /

- تقسیمات تاریخی منابع و مقاتل عاشورا ..... ۶۰

|     |                                                                                         |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------|
| ۶۰  | ۱. منابع کهن و متقدم (قرن اول تا پنجم).....                                             |
| ۶۰  | ۲. منابع متأخر (قرن ششم تا هفتم).....                                                   |
| ۶۱  | ۳. منابع معاصر.....                                                                     |
| ۶۱  | کتابشناسی منابع و مقاتل عاشورا.....                                                     |
| ۶۱  | نگارش قرن اول.....                                                                      |
| ۶۱  | ۱. مقتل الحسين (ع)، نگاشته اصیغ بن نباته.....                                           |
| ۶۳  | نگارش های قرن دوم.....                                                                  |
| ۶۳  | ۱. مقتل الحسين (ع)، نگاشته جابر بن یزید جعفی.....                                       |
| ۶۴  | ۲. مقتل الحسين (ع)، نگاشته عمار دهنی.....                                               |
| ۶۴  | ۳. تسمیه من قتل من الحسين (ع) من ولده وإخوته وأهل بيته وشيعته، نگاشته فضیل بن رسان..... |
| ۶۶  | ۴. روایات منقول از امام باقر (ع) و امام صادق (ع) در مقتل حضرت سیدالشهدا (ع).....        |
| ۶۶  | ۵. مقتل الحسين (ع)، نگاشته ابو نعیم.....                                                |
| ۷۱  | نگارش های قرن سوم.....                                                                  |
| ۷۱  | ۱. کتاب الطبقات الكبير، نگاشته ابن سعد (م ۲۳۳ ق).....                                   |
| ۷۳  | ۲. الإمامة و السياسة، نگاشته ابن تيمية.....                                             |
| ۷۵  | ۳. مقتل الحسين (ع)، نگاشته سائب کلبی.....                                               |
| ۷۵  | ۴. مقتل الحسين (ع)، نگاشته ابو عبيده معمر بن مثنى (م ۲۰۹ ق).....                        |
| ۷۶  | ۵. ترجمة الامام الحسين (ع) و مقتله، نگاشته محمد بن سعد.....                             |
| ۷۷  | ۶. انساب الاشراف، نگاشته بلاذری.....                                                    |
| ۷۸  | ۷. مقتل الحسين (ع)، نگاشته ابن ابی الدنيا.....                                          |
| ۷۹  | ۸. الاخبار الطوال؛ ابو حنیفه احمد بن داود دینوری (م ۲۸۲ ق).....                         |
| ۸۰  | ۹. تاريخ یعقوبی، نگاشته ابن واضح یعقوبی (م ۲۹۲ ق).....                                  |
| ۸۳  | نگارش های قرن چهارم.....                                                                |
| ۸۳  | ۱. کامل الزیارات، نگاشته ابن قولویه.....                                                |
| ۹۷  | ۲. الأمالی، نگاشته شیخ صدوق.....                                                        |
| ۹۸  | ۳. مقتل الحسين (ع)؛ شیخ صدوق.....                                                       |
| ۹۸  | ۴. تاريخ الامم والملوک، نگاشته طبری.....                                                |
| ۱۰۰ | ۵. کتاب الفتوح، نگاشته ابو محمد احمد بن اعثم کوفی.....                                  |

- ترجمه کتاب الفتوح ..... ۱۰۳
۶. مقتل الحسين (ع)، نگاشته طبرانی ..... ۱۰۴
۷. تاریخ نامه طبری؛ ابو علی بلّغمی (قرن چهارم) ..... ۱۰۵
۸. العُقْدُ الْفَرِيد، نگاشته ابن عبد ربه ..... ۱۰۶
۹. کتاب المِخْن، نگاشته تمیمی ..... ۱۰۷
۱۰. إثبات الوصیة للإمام علی بن ابی طالب، نگاشته مسعودی ..... ۱۰۷
۱۱. مُرُوءَةُ الذَّهَب، و معادن الجوهر، نگاشته مسعودی ..... ۱۰۹
۱۲. البدء و النهایه، نگاشته مقدسی ..... ۱۰۹
۱۳. مقابل الطالبیه، نگاشته ابو الفرج اصفهانی ..... ۱۱۰
۱۴. شرح الاخبار فی فضائل الائمه الاطهار، نگاشته قاضی نعمان ..... ۱۱۱
۱۵. مقتل الحسين (ع)؛ احمد بن سلیمان کوفی (زنده تا سال ۳۰۰ ق) ..... ۱۱۲
۱۶. مقتل الحسين (ع) یا مرآة الحسن بن علی ومقتله؛ ابو الفضل سلمه بن خطاب براوستانی  
از دُور قانی (۳۰۱ ق) ..... ۱۱۲
۱۷. مقتل الحسين (ع)؛ ابو القاسم عبد الله بن محمد بَغَفَی (۳۱۷ ق)، ابن عساکر، برخی از اخبار وی  
را درباره امام حسین (ع)، نقل کرده است. ..... ۱۱۲
۱۸. مقتل الحسين (ع)؛ ابو جعفر محمد بن یحیی عطّار قمی (۳۲۸ ق) ..... ۱۱۳
۱۹. مقتل الحسين و ذکر الحسين (ع)؛ ابو احمد عبدالرزاق بن یحیی بن احمد عیسی جلودی آزدی  
بصری (۳۳۲ ق) ..... ۱۱۳
۲۰. مقتل الحسين (ع)؛ ابو الحسین عمر بن حسن شیبانی قاضی، معروف به «ابن اشنانی بغدادی»  
(۳۳۹ ق) ..... ۱۱۳
۲۱. مقتل الحسين (ع)؛ محمد بن علی بن فضل بن تمام بن شهریار اصغر، ملقب به «سکّین» (زنده  
در ۳۸۱ ق) ..... ۱۱۳
۲۲. مقتل الحسين (ع)؛ ابو جعفر محمد بن احمد بن یحیی اشعری قمی (قرن ۴ هجری) ..... ۱۱۳
۲۳. کتاب المقتل؛ محمد بن ابراهیم بن یوسف احمد بن یوسف کاتب شافعی (تولد ۲۸۱، در  
گذشته قرن چهارم) ..... ۱۱۳
۲۴. مقتل الحسين (ع)، نویسنده نامعلوم ..... ۱۱۳
- نگارش های قرن پنجم ..... ۱۱۴
۱. الارشاد فی معرفه حجج الله علی العباد، نگاشته شیخ مفید ..... ۱۱۴



۲. مقتل الامام الحسين (ع) من كتاب تاريخ الخلفاء، مؤلف: مجهول (قرن سوم تا پنجم) ..... ۱۱۵
۳. تجارب الأمم و تعاقب الهمم، نگاشته ابو علی مسکویه رازی ..... ۱۱۵
۴. الاستيعاب فی معرفة الاصحاب، نگاشته قرطبی ..... ۱۱۶
۵. مصباح المتعبد، نگاشته شیخ طوسی ..... ۱۱۶
۶. الأمالی الخمیسیة، نگاشته شجرى ..... ۱۱۷
۷. مقتل الحسين (ع) ابو عبدالله حاکم نیشابوری (۴۰۵ق) ..... ۱۱۹
۸. مقتل الحسين بن علی؛ ابوزید عماره بن زید خثوانی همدانی (متوفای پیش از ۴۵۰ق) ..... ۱۲۰
۹. مقتل الحسن بن (ع)؛ شیخ طوسی (۴۶۰ یا ۴۵۸ق) ..... ۱۲۰

### منابع و مقاتل عاشورا (۲) / ۱۲۲

- نگارش های قرن ششم ..... ۱۲۴
۱. روضة الواعظین، نگاشته فیاض مابودی ..... ۱۲۴
۲. إعلام الورى بأعلام الهدى، نگاشته طوسی ..... ۱۲۵
۳. مقتل الحسين (ع)، نگاشته خوارزمی ..... ۱۲۶
- معرفی اجمالی فصل های مقتل خوارزمی ..... ۱۲۷
- خوارزمی و ابن اعثم ..... ۱۲۸
۴. مقتل نور الائمة (فارسی)، نگاشته خوارزمی ..... ۱۲۹
۵. مقتل الحسين (ع)، نگاشته بکری ..... ۱۳۰
۶. ترجمه ریحانة رسول الله، الامام الحسين (ع)، نگاشته ابن سبک ..... ۱۳۱
۷. مناقب آل ابی طالب، ابن شهر آشوب ..... ۱۳۳
۸. المنتظم فی تاریخ الملوك والأمم، نگاشته ابن جوزی ..... ۱۳۶
۹. الخرائج و الجرائع، نگاشته قطب راوندی ..... ۱۳۶
۱۰. مقتل الحسين (ع)، نگاشته قوسینی ..... ۱۳۷
۱۱. مقتل الحسين (ع)، نگاشته واسطی ..... ۱۳۸
۱۲. قیام امام حسین (ع)، نگاشته ابن اعثم و ترجمه مستوفی ..... ۱۳۸
۱۳. مقتل الشهداء، نگاشته ابوالمفاخر رازی ..... ۱۳۹
- نگارش های قرن هفتم ..... ۱۴۰



۱. المزار الكبير، نگاشته مشهدی ..... ۱۴۰
۲. الکامل فی التاريخ، نگاشته ابن اثیر ..... ۱۴۱
۳. مثير الاحزان، نگاشته ابن نماى حلی ..... ۱۴۲
۴. الحدائق الوردیة فی مناقب الائمة الزیدية، نگاشته محلی ..... ۱۴۳
۵. تذکرة الخواص من الائمة بذكر خصائص الائمة، سبط ابن جوزی ..... ۱۴۴
۶. در السند فی خبر السبط، نگاشته به ابن ابار بلّسی ..... ۱۴۶
۷. ترجمة الامام الحسين (ع)، نگاشته ابن عديم ..... ۱۴۷
۸. الملهوف علی قتلى الطفوف، نگاشته سيد بن طاووس ..... ۱۴۷
۹. كشف الغطاء فی معرفة الائمة، نگاشته اربلی ..... ۱۴۹
۱۰. الکامل فی السقیفة، نگاشته عماد الدین طبری ..... ۱۵۰
۱۱. مقتل الشهيد الحسين (ع)، نگاشته رستمی ..... ۱۵۲

### منابع و مقاتل مشهور (۳) / ۱۵۴

۱۵۶. افول مقتل نویسی در قرن هشتم تا دهم ..... ۱۵۶
- کتابشناسی پنج اثر مهم قرن هشتم تا سیزدهم ..... ۱۵۶
۱. البدایة و النهایة، نگاشته ابن کثیر ..... ۱۵۷
۲. تسلیة المجالس و زینة المجالس، نگاشته زکری کرکی ..... ۱۵۹
۳. بحار الانوار، نگاشته محمدباقر مجلسی ..... ۱۶۰
۴. مقتل الامام الحسين (ع)، نگاشته عبدالله بحرانی ..... ۱۶۲
۵. قَمَمَاق زَخَّاز و صَمَصام بَنَار، نگاشته فرهاد میرزا معتمدالدوله (۱۳۰۵ق) ..... ۱۶۳
- کتابشناسی مهم ترین مقتل های قرن چهاردهم ..... ۱۶۴
۱. نفس المهموم فی مصیبة سیدنا الحسین المظلوم (ع) ..... ۱۶۴
۲. منتهی الآمال فی تواریخ النبی و آل ..... ۱۶۷
۳. مقتل الحسین (ع)، مقرر ..... ۱۶۹
۴. لواعج الأشجان فی مقتل الحسین (ع) ..... ۱۷۰

۱. تاریخ سید الشهداء (ع)، نگاشته عباس صفایی حائری ..... ۱۷۷
۲. مع الרכب الحسيني من المدينة الى المدينة، نگاشته گروهی از نویسندگان ..... ۱۷۸
۳. عبرات المصطفین فی مقتل الحسين (ع)، نگاشته محمدباقر محمودی ..... ۱۷۸
۴. مقتل امام حسین (ع)، نگاشته کار گروه حدیث پژوهشکده باقرالعلوم (ع) ..... ۱۷۹
۵. تاریخ امام حسین (ع) یا موسوعة الامام الحسين (ع)، نگاشته گروهی از محققین ..... ۱۸۰
۶. «قصه کربلا»، نگاشته علی نظری منفرد ..... ۱۸۱
۷. شهادت امام حسین (ع)، نگاشته محمد محمدی ری شهری ..... ۱۸۲
۸. تاریخ پیام و مقتل جامع سید الشهداء (ع)، نگاشته گروهی از نویسندگان ..... ۱۸۵
- الف) گزارش جامع، کاما، مستند ..... ۱۸۵
- ب) توجه به ازها و روشها ..... ۱۸۶
- ج) رعایت معیارهای تاریخ نگاری علمی ..... ۱۸۷
۹. دانشنامه امام حسین (ع) نگاشته محمد محمدی ری شهری ..... ۱۸۷
- ویژگی ها ..... ۱۸۸
- الف) بازنگری تاریخ زندگی امام حسین (ع) ..... ۱۸۸
- ب) استناد به منابع کهن و قابل استناد ..... ۱۸۸
- پ) بهره گیری از منابع شیعه و اهل سنت ..... ۱۸۹
- ت) جامعیت همراه با گزیده نگاری ..... ۱۹۰
- ث) نقد مطالب نادرست منابع معتبر ..... ۱۹۰
- ج) تبیین و تفسیر، در کنار گزارش ..... ۱۹۰
- چ) بررسی تفصیلی مسایل مرتبط با حادثه عاشورا ..... ۱۹۱
- ح) جمع بندی و تحلیل روایات متعارض ..... ۱۹۱
- خ) کاربردی بودن محتوا ..... ۱۹۱
- د) تنظیم منطقی و آسان یاب ..... ۱۹۲
- ذ) فراهم ساختن نیازهای پژوهشی فرعی ..... ۱۹۲
- ر) روش دانشنامه در تکریم ..... ۱۹۲
- معرفی بخش های دانشنامه امام حسین (ع) ..... ۱۹۳
۱۰. درس های عاشورا، مقام معظم رهبری (حفظه الله) ..... ۱۹۴

۱۱. هفتاد و دو سخن عاشورایی، مقام معظم رهبری (حفظه الله) ..... ۱۹۵

### تحریف و تصحیف در مقتل نگاری / ۲۰۰

- ۲۰۲..... پیشینه تحریف در قرون اخیر
- ۲۰۴..... ضرورت های اصلاح
- ۲۰۵..... تعریف تحریف
- ۲۰۷..... انواع تحریف
- ۲۰۷..... ۱. تحریف منطقی
- ۲۰۷..... انواع تحریف لفظی
- ۲۱۳..... ۲. تحریف • ری
- ۲۱۴..... عوامل تحریف توسط دشمنان
- ۲۱۴..... ۱. دشمنی بنی آدم
- ۲۱۵..... ۲. تبرئه خلیفه
- ۲۱۹..... ۳. افسانه سازی در برابر عاشورا
- ۲۲۰..... عوامل تحریف توسط شیعیان
- ۲۲۰..... ۱. مظلومیت بیش از حد
- ۲۲۳..... ۲. تسامح در ادله سنن
- ۲۲۴..... ۳. هدف، وسیله را توجیه می کند
- ۲۲۷..... ۴. اسطوره سازی و افسانه پردازی
- ۲۲۸..... ۵. قیاس به نفس
- ۲۲۸..... زبان حال و تحریف
- ۲۳۰..... نمونه هایی از زبان حال های بدون سند
- ۲۳۰..... ۱. ان الحیاة عقیده و جهاد
- ۲۳۱..... ۲. ان کان دین محمد
- ۲۳۲..... ۳. اسقونی شربة من الماء

## مقاتل غير قابل استناد / ٢٣٨

|     |                                                                   |
|-----|-------------------------------------------------------------------|
| ٢٤٠ | ١. روضة الشهداء.....                                              |
| ٢٤٥ | ٢. المنتخب في جمع المراثي والخطب.....                             |
| ٢٤٧ | ٣. مقتل الحسين (ع)، منسوب به ابو مخنف.....                        |
| ٢٤٩ | ٤. تظلم الزهراء (س) من إهراق دماء آل العباء.....                  |
| ٢٥٠ | ٥. إكسير البادات في أسرار الشهادات، مشهور به «أسرار الشهادة»..... |
| ٢٥٤ | ٦. النسخة الساكنة.....                                            |
| ٢٥٦ | ٧. ناسخ الرازيخ.....                                              |
| ٢٥٨ | ٨. تذكرة الهداء.....                                              |
| ٢٦٠ | ٩. معالي السبطين في خصال سيدنا الامامين الحسن والحسين (ع).....    |
| ٢٦١ | ١٠. نور العين في مشهد السيد (ع).....                              |
| ٢٦٤ | ١١. عنوان الكلام.....                                             |
| ٢٨٩ | مقالات.....                                                       |
| ٢٦٩ | فهرست منابع.....                                                  |

## مقدمه

بی گمان رسیدن به نقطه حقیقت از منابع و شنیدن صدای راستی، کاری بس دشوار است. لذا در عصر حاضر راهی برای نشان دادن آنچه در تاریخ گذشته رخ داده با کوشید تا از طریق کتب معتبر تحقیق و تفحص از منابع قابل تأیید مطالب صحیح را استخراج و در اختیار عزیزانی قرار داد که تشنه ی حقایق تاریخی هستند.

به همین منظور بر آن شدیم تا در خصوص تاریخ شهادت حضرت سیدالشهداء و یاران باوفایش که هم مور زندگیمان را نشأت گرفته از وقایع آن روزگار رقم زده ایم و با زندگی ایشان زندگی کرده ایم و از عملکرد او درس گرفته و آثار آن روزگار را سرلوحه زندگی خود قرار دادیم را به صورتی صحیح و تا حد امکان بدون اشکال کتابت کرده تا بیشتر و شفاف تر به آن زمان بنگریم و انس مان با حضرت سیدالشهداء و یاران باوفایش انس بی پیرایه از علوها بود و در مجالس نیز مطالبی در خور شأن ایشان بشنویم و بگوییم.

کتاب تقدیم شده، با توجه به آثار پژوهشی مختلف درباره ی بررسی تاریخ عاشورا و مقتل نگاری انجام گرفته است تا انشالله مورد توجه رعاظ، مداحان و شما دوستداران اهل بیت قرار گیرد.